

JERZY STARNAWSKI

NOTATKA O NORWIDZIE W PIŚMIE Z 1897 ROKU

Informacje o pracach naukowych z wielu dziedzin humanistyki otrzymywała Europa Zachodnia na przełomie XIX i XX w. na łamach „Archiv für Slavische Philologie”. Były to wiadomości przekazywane arcykompetentnie; głównym redaktorem odpowiedniego działu był Aleksander Brückner. O tym w polskiej nauce wiemy powszechnie. Natomiast za mało się wie o tym, że w tym samym czasie wychodziło w Paryżu pismo pt. „Bulletin Polonais Littéraire, Scientifique et Artistique”, które ze względu na francuską szatę językową mogło być czytane nie tylko przez polską emigrację. Tu odpowiednikiem Brücknerowej rubryki *Kleine Mitteilungen* z „Archiv für Slavische Philologie” była inna, wychodząca przez wiele lat od 1881 r., *Causerie littéraire*, niekiedy nazywana *Chronique littéraire*, a bardzo rzadko *Variétés littéraires*. Informatorem o wszystkim, co się dzieje w piśmiennictwie polskim, o wydawanych książkach i o artykułach publikowanych w czasopismach, był Wacław Gasztowtt (1844-1920), urodzony już na emigracji, profesor Collège Châptal i polskiej Szkoły na Batignolles w Paryżu, uczonec i pisarz o wielkich zasługach, któremu należy się opracowanie obszerniejsze, ale nie na łamach „Studia Norwidiana”. Wiadomości o polskiej literaturze i prasie podpisywał Gasztowtt kryptonimami S. E. (co znaczyło Syn Emigranta; takie miano przydawał sobie), V. G., rzadziej nazwiskiem przy dodaniu pierwszej litery imienia. W 1897 r., w 22. roczniku pisma, zamieścił Gasztowtt w nrze 106 z 15 maja (s. 115) dość obszerną notatkę o Norwidzie. Rubrykę *Causerie littéraire* podpisał kryptonimem S. E. Notatka spowodowana była artykułem Edwarda Siwińskiego (1831-1897) ogłoszonym w „Gazecie Warszawskiej” (1897 nr 147-148) pt. *Garść wspomnień*. Materia artykułu podana została w *Norwida Pismach wszystkich*¹. Interesujące, jak przedstawił Gasztowtt artykuły nie

¹ Zebrał, tekst ustalił, wstępem i uwagami krytycznymi opatrzył J. W. Gomulicki. T. 11: *Aneksy*. Warszawa 1976 s. 495-496.

żyjącego już Siwińskiego (zm. dokładnie 1 kwietnia 1897 r.), b. członka Rządu Narodowego w 1863 r., profesora Szkoły Głównej, a później, w latach 1870-1884, profesora, École Supérieure Polonaise du Montparnasse. W poprzednich zdaniach omawiany był artykuł Ferdynanda Hösocka *Pamiętki polskie w Paryżu*, który m.in. mówił o paryskim Zakładzie św. Kazimierza. Z tym połączył recenzent pierwsze zdanie dotyczące *Garści wspomnień*:

M. Siwiński rectifie on complète ses [Hösocka – J. S.] renseignements. A propos de Saint-Casimir, il parle de ceux qui y terminèrent leurs jours: du général Joseph Wysocki, de Jean Népomucène Janowski (celui-ci mourut à Juvisy), du poète Thomas Olizarowski (mort le 3 mai 1879), et il demande ce que sont devenus les drames manuscrits de cet écrivain. Nous pensons qu'ils ont dû être déposés à la Bibliothèque polonaise du quai d'Orléans et que M. L. K. Górski, délégué de l'Académie de Cracovie à la station scientifique, pourrait fournir des renseignements à ce sujet. Quant aux papiers du poète-peintre Norwid Cyprien, également un des pensionnaires de Saint-Casimir, il s'en trouve une partie entre nos mains et nous comptons en faire usage en temps et lieu, malgré l'obscurité et l'étrangeté de la plupart de ses manuscrits. Quant à sa traduction de fragments de l'*Odysee*, dont parle M. Siwiński, nous ne savons ce qu'elle est devenue. On se rappelle qu'une de ses dernières conférences eut lieu, le 7 avril 1882, au Café d'Orient à un anniversaire de la mort de son ami Jules Słowacki, qu'il avait consenti à présider ayant pour assesseur un autre ami du poète, M. Joseph Reitzenheim: il y caractérisa la prétendue rivalité entre Mickiewicz et Słowacki, dans laquelle il ne voyait que le désir chez Słowacki de mettre plus de variété dans le mouvement littéraire en ne suivant pas aveuglément les traces de son devancier. Il mourut à Saint-Casimir le 13 mai 1883.

Après plusieurs anecdotes sur C. Norwid, M. Śliwiński passe à Léonard Retel [sic] – [...].

Oczywiście, w dzisiejszym stanie wiedzy pewne drobne szczegóły wymagają sprostowania. Przekład fragmentów *Odysei* jest nam znany; data przemówienia o Słowackim to 20 kwietnia 1882 r., data śmierci poety – 23 maja 1883². Ale mimo nieścisłości notatkę o Norwidzie z francuskojęzycznej prasy z 1897 r. warto z zupełnego zapomnienia wydobyć.

² Por. *Kalendarz biograficzny*. Tamże s. 144, 148.